

23/4-92

ETER

DAGNINGEN

Dagningens redaksjon, Boks 952, 2601 Lillehammer, Fax: 61 25 61 29

Eit uverdig rettsoppgjer?

I 1948 kom det ut ei bok skriven av Kristian Schjelderup «Tiden kaller på kirken», der det etter mi meining blir sagt kloke ord om mangt. I den bolken han kallar «Kjærlighets ånd», kjem han inn på rettsoppgjeret etter krigen og innføring av dødsstraff. Alle veit kva slags innstilling Schjelderup synte overfor nazismen og okkupasjonsmakta, men likevel skjemdest han over at nettopp «kirkens menn var å finne blant de aller første som krevde strengeste straff over alle som hadde forbrutt seg». At eit rettsoppgjer måtte til, er han samd i. I eit rettssamfunn må retten ha sin gang, dei ugjerdingar som var gjort måtte fram i dagens ljøs, men han meiner at det under rettsoppgjeret vart teki for lite omsyn til dei personlege motiv som førte til handling.

Han seier vidare: «Dette prinsipp er brutt ned i vårt folk etter krigen. Den opinion har fått gjøre seg gjeldende, at enhver nazist, ja selv ethvert helt passivt medlem av N.S. er et min-

dreverdig menneske, en landssviker, hjemfallen til straff, uten hensyn til de personlige forhold som måtte ha vært bestemmende eller til hva vedkommende ellers måtte ha gjort. Det sitter i dag mennesker med landssvikerstempelen på seg, for hvem enhver tanke på landssvik har vært like fjern som for de beste av de såkalte jøssinger. Og hva ulykke det ligger i dette stempel, tror jeg neppe noen av oss «rettferdige» aner en gang...»

Om innføringa av dødsstraffa seier han: «er vel det mest forstemmende av alt som er hendt etter frigjøringen». At til og med nokre av dei fremste av leiarane i kyrkja har gått inn for dødsstraffa, tykkjer han er lite i samsvar med kva kristne burde stå for. Han meiner at den norske kyrkja ein gong kjem til «bitterlig angre hva den her forsømte», nemleg å gå samla mot dødsstraffa og for «en utstrakt anvendelse av benådningsretten».

Schjelderup visste kva han skreiv om. Han hadde sett om dei dømte i fengsel

og fangeleirar og besøkt familiene deira. På denne bakgrunn seier han at han «kan ikke annet enn å forferdes over alle de menneskeliv som her systematisk ødelegges». Og han spør: «Var dette nødvendig?»

I eit skriv frå overlege Jon Leikvam til Riksadvokaten våren 1948 om mishandling av landssvikfangar, står det mellom anna slik: «...jeg betenker meg ikke på å si at det såvidt jeg kan skjønne må ha foregått mishandling av landssvikfanger i betydelig utstrekning». Heimefrontleiar og stortingsrepresentant Erland Asdahl sa i eit intervju 9. mai 1986 om rettsoppgjeret, at det var ein «skamplett» på vår historie og at det skjedde «mye som er et norsk demokrati fullstendig uverdig etter min oppfatning».

Vi bør vel snart tole å høyre sanninga om kva Schjelderup la i påstanden om menneskeliv som vart systematisk øydelagde? «Sårt fekk dei sone. Når skal dei få ro?»

Per Åsmundstad